

היינו ג"כ עבירה קלה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ר"ל שמצוה הקלה תגרור מצוה חמורה, וכן עבירה הקלה תגרור לעשות עבירה חמורה, וכמו שאמרו כך דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ומחר עשה כך עד שאומר לו לך ועבור ע"ז. והש"י יחיש וימהר גאולתינו, ויסיר את לב האבן משרנו, ונזכה כלנו לעשות נ"ר ליצרנו, אמן:

תושל"ב"ע

ע"כ הוא הספר ויאמר יצחק, קונטרס הררים התלויים בשערה מיקיני זצ"ל זי"ע. ואני מודה להשי"ת שזיכני להוציאו לאורה.

סימן ת.ס.

קונטרס שערך בעדר העיזים

והנני שמח לצרף לספרי מה שנוגע בענין כיסוי שער קונטרס מירידי הרב ר' נחמיה ניסביכר שליט"א מבני ברק הלומד בישיבת מעלות התורה בירושלים תוכב"א וז"ל:

בסיעתא דשמיא

קונטרס "שערך בעדר העיזים"

— עטרת יצחק —

תוכן הענינים

- ענף א': גילוי שיער באשה דאורייתא.
- ענף ב': מהו דרישת דת משה ומהו דרישת דת יהודית.
- ענף ג': שרת משה לא משתנה, ומה לגבי דת יהודית.
- ענף ד': מי החייבות בכיסוי, ונכנס תחתיו ג"כ כיסוי שיער אשה בשעת ברכה.
- ענף ה': דין אשה העוברת על דת.
- ענף ו': דין כיסוי שיער בבית.
- ענף ז': בירור בדין פיאה נכרית.
- ענף ח': שיער אשה לענין ק"ש ותפילה ונכנס תחתיו לענין תמונה וטלויזיה.
- ענף ט': ההלכות היוצאות בקצרה.

* * *

ממחשבתו ההוא, ונמצא כתוב שהצדיק הקדוש בעל יסוד ושורש העבודה ז"ל ציוה ג"כ קודם פטירתו לקבורו בטלית מצויצת כהלכתו, וכן עשו לו, אבל בהניחם אותו אל קברו הסתבכה א' מהציצית בעץ ונפסלה, והש"י סיבב כן שלא לשנות ממנהג הראשונים, והוא כמו שכתבנו ממנהג שנתפשט מהראשונים וגדוליהם ודאי יש לו שורש בנגלה ונסתר ואין להרהר עליו, ולזה באים האחרונים לחפש טעמים עליו וליישבו, ורובא דרובא מהגדולים והצדיקים שבמדינתנו גם היום מקילים באיסור חדש כשיטת הב"ח וט"ז ובאה"ג, ומטעמים שכתבתי, ולכן מה דוגמא לזה איסור פ"ר, שבדורות שלפנינו כל בנות ישראל בכל הארצות שבעולם היו נזהרות מאד בזה, וגם היום בכל המקומות של היראים נוהרים בזה, רק עתה בדורותינו בא קלות ופריצות גדול בהרבה מקומות בעולם שמזלזלים בהרבה איסורים חמורים, ולכן נתפשט שם מנהג פריצות זה לילך בפ"ר שלא בשביל שום היתר רק בשביל קלות ותאוות גופם, וכל הגדולים נאנחו ע"ז וצעקו ואין שומע להם, לכן מה ידמה זה לאיסור חדש לדרוש גם בזה ההיתר כמו שם, שהרי שם ידענו שהמנהג ודאי נעשה בשביל איזה היתר, אבל כאן הרי ידענו דשלא בשביל שום היתר נעשה רק בשביל קלות, וכש"כ שאין לומר ע"ז מנהג עוקר הלכה שהפושעים יכולים לעשות מנהג לעבור על התורה:

(כח) ולכן הנה המתיר זה הוא רק נותן יד למושעים, והוא מכשיל ומתעה בזה את הרבים, וכאשר יראו רבנים כמוהו שהיה רב שמצא היתרים להתיר פריצות הדור הנאסר מעולם מהתלמוד וכל הפוסקים, כן יוסיפו להקל ולהתיר עוד הרבה איסורים חמורים וימצאו עליהם היתרים של שקר כאשר מצא המתיר זה ועד שיבטלו כל התורה, והלואי לא היו מתירים פאה נכרית אשר רבים מהגדולים אסרוה לא היו באים לאיסור פ"ר, וזה היה הגשר לעבור בו לדרך האיסור על כי אין נראה כ"כ הפרש בין פאה נכרית לפרוע לגמרי, וראה בצוואת החת"ס שכן ציוה לכל זרעו אחריו שלא ילכשו פאה נכרית, וכן אם לא היו מקילים בדברי הזוה"ק שכתב שכל נשואה תגלח את כל שערות ראשה, דז"ל הזוה"ק פ' נשא (דף קס"ז) דהא נוקבא בעי"א לספרא שיער כר אתי"א לאזדווגא בדכורא, וגם מצד ההלכה צריכין לזהר בזה משום הטבילה שיכול להיות מכשול ע"י השערות שצפין על פני המים שע"ז לא יועיל לה הטבילה ותשאר בנרתה, וכאשר נהגו כל אמותינו עד הנה וכל הנשים הכשרות גם היום, לא היו באות לפריצות זה ואיסור החמור לילך פרוע ראש לגמרי, כי קולא אחת גוררת קולות הרבה, וכעין שאמרו הרי זהיר במצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה,

ענף א': גילוי שיער באשה דאורייתא.

כתובות ע"ב ע"א ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית וכו' ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וכו' ובגמ' שם ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותנא דבי רב ישמעאל אוהרה לבנות ישראל שלא יצאו כפרוע ראש, דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפי' קלתה נמי אסור, וברש"י שם ד"ה אוהרה מדעברין לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה, כמו שעשתה להתנאות על כועלה מכלל דאסור, א"נ מדכתיב ופרע מכלל דההיא שעתא לאו פרועה הות ש"מ אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר.

וראה באגרות משה חלק אהע"ז סי' נ"ז דכתב לטעם א' ברש"י הו' איסור וכדכתב רש"י וכ"כ ג"כ בריטב"א שהי' משום פריצות וא"כ הו' לאו. וראה ג"כ בספר אלה המצוות סי' רס"ב [ממהר"ם חאגיז ז"ל] שכתב במצות ובחוקותיהם לא תלכו שתחת סוג לאו זה נכנס ג"כ איסור גילוי שיער ראש האשה שהוא ערוה ולכן נקראת עוברות על דת יהודית שכשיוצאה וראשה פרוע שהוא מנהג צניעות של בנות ישראל, וכיו"ב כתב בשו"ת יהודה יעלה חיו"ד סי' שס"ו [מהר"י אסאד] עיי"ש, ומשמע ג"כ שיש לאו בזה ואף בדת יהודית, [ודבריהם צ"ב קצת דבגמ' משמע שבדת יהודית אין איסור תורה וצ"ל שהגמ' שאלה על תחילת הדין, אמנם אחר שבגמ' קיבלו ע"ע לילך בכיסוי ראש כדת יהודית, ועכו"ם אינם הולכים כך, א"כ כל המשנה עוברת בלאו של ובחוקותיהם לא תלכו וז"פ]. ולפי' הב' ברש"י למד האג"מ שזה רק ענין של מצוה ולא ענין איסור והו' עשה, וראה שם שחידש דלפי"ז אשה שמפסידה יותר מחומש יכולה לעבור על העשה וכדן כל עשה, [וצע"ק דכאן זה קום ועשה ועיין בזה].

וראה בשלטי הגבורים בכתובות שם שכתב ז"ל ואם לא היתה קלתה על ראשה הרי זו אסורה מן התורה שנאמר ופרע ראש האשה, ולהדיא ברור דדין כיסוי שיער של דת משה המינימלית הו' דאורייתא וכ"מ שם במאירי בבית הבחירה עיי"ש.

אך רע דברמב"ם לכאו' משמע שזה איסור דרבנן וז"ל בפכ"א מהלכות איסורי ביאה הי"ז, לא ילכו בנות ישראל פרוע ראש בשוק, וסתם בזה ול"פ, ובתרומת הדין סי' רמ"ב להדיא הבין כן ברמב"ם וכיאר את הגמ' שמקשה שזה דאורייתא שיש רמז לזה מדאורייתא עיי"ש.

יוצא א"כ ברור דלשיטת כל הראשונים חוץ מן הרמב"ם כיסוי שיער מדת משה הו' דאורייתא ואין להקל בזה.

*

ענף ב': מהי דרישת דת משה, ומהי דרישת דת יהודית.

בגמ' מבואר דמדת משה צריכה האשה ללכת בקלתה, וברש"י שם מבואר "היינו סל שיש מלמטה בית קיבול להולמו בראשו" ובתרומת הדין סי' י' מבואר דההיא דכתובות מיירי בקלתה שאינה קלועה יפה והיא חלולה ונקובה ושערה נראה דרך הנקבים, וברמב"ם פכ"ד מהלכות אישות הלכה י"ב כתב דהיינו מטפחת, וראה בב"ח אהע"ז סי' קט"ו שביאר דהיינו שיש נקבים גדולים במטפחת וכותנתם כנראה שווה שר"ל שהשיער מכוסה רק נראה דרך הנקבים, אמנם אי"ז מוכרח ברמב"ם ואינו מוכרח ברש"י ובמאירי שם מבואר דהוא כובע קטן מבגד גס, וראה בירושלמי בכתובות שם דמבואר דקלתה היינו קפליטין, ובערוך ערך קפליטין ז"ל פירוש קפליטין בלשון רומי שיער ותלתלים ופאה נכרית ונוכע כנראה מן המילה הלטינית "capillitium" דהיינו פאה נכרית, ומבואר א"כ קיצוני מאד דמדת משה צריכים פאה ולא פחות מזה אמנם בפני משה ובקרוב העדה פירשו ככבלי דהוא מטפחת שקופה והשערות נראין מתחת, וכך ג"כ פי' הפנ"מ בירושלמי שבת רפ"ו רב הונה הורי לאנתתיה דריש גלותא למיתן ליברא דדהבא על קפילטה ובפנ"מ שם פ' שהוא הצעיף והכובע שעל ראשה, ועיין גם בערוך ערך קפילטא שביאר כפנ"מ.

וקצ"ע לפי שיטת הפנ"מ והב"ח לשם מה נחרך כיסוי כנ"ל מדת משה, ריתכן באמת שזה רק שזה לא יהי' פרוע וכדברי האג"מ יובא להלן, או שזה יהי' רק סימן היכר בין נשואה לאינה נשואה, [וזה לא לדעת המ"א שגם פנויה מחויבת בדת משה ובפרוע ראש, יובא להלן].

היוצא שמדת משה לפי שיטת הראשונים בפשטות וכדברי האחרונים צריך כיסוי שיאגיד את השיער רק ושיכסהו [לכאור'] וקיצתי ביותר דעת הירושלמי לשיטת הערוך שצריך פאה נכרית, [וברעת רש"י והרמב"ם והמאירי יש להסתפק] כ"ז היא מדת משה אבל מדת יהודית שקיבלו ע"ע בנות ישראל, ולרעת מהר"ם חאגיז בספר אלה המצוות הו' לאו של ובחוקותיהם לעוברת על זה, בעי כיסוי יותר ולכאו' משמע שצריך לכסות את כל השיער, אמנם באג"מ אהע"ז א' סי' נ"ח כתב דפחות מטפח שישאר מגולה מותר למדו א'. האיסור

ערוה, וראה שו"ת רבבות אפרים או"ח ח"ב סי' קצ"ז ס"ק ח'.

*

ענף ז': בירור בדין פיאה נכרית.

לעיל בענף ב' הובא ביאור הערוך בירושלמי רדת משה הוא פאה נכרית, ויוצא א"כ דלדת יהודית אסור לצאת בפאה נכרית, אמנם בשלטי הגיבורים שבת רף ס"ד ע"ב הוכיח מהמשנה שמוותר לצאת לאשה בפאה נכרית לרה"ר, וכ"כ בעצמו בעין משפט בנזיר כ"ח ע"ב על מה שכחוב בגמ' שם ות"ק אמר אפשר בפאה נכרית וכו' וכתב ע"ז נ"ל מכאן היתר לשער פאה נכרית שנשים נשואות נותנות בראשן עכ"ר.

ובספר עצי ארזים אהע"ז סי' כ"א אות ב' כתב טעה בזה טעות גדולה וכו' ואין ראייה ממתניתין דשבת ריש לומר שמרובר בפניות שדרכן לילך בגילוי ראש ונראה לי פשוט שאסור לאשה נשואה להתקשט בפאה נוכרית והמורים היתר ברבר עתידים לתת את הדין, עכ"ד.

ובמחכ"ת לא דק ועיין שפיר בראית השלטי הגבורים שהביא ראייה מהגמ' שמעמידה בנשואה ושלא תתגנה על בעלה ודבריו בזה צ"ב.

גם בס' באר שבע סי' י"ח תקף מאד את ההיתר ומעמיד את הגמ' בפאה וע"ז מטפחת [וזה צ"ע למעייין בסוגיא דשבת], בשו"ת שאלת יעב"ץ א' ט' ותפארת ישראל על המשנה שם שהעמידו הגמ' בחצר פרטית עיי"ש.

וכירוע רברי המגן אברהם סי' ע"ה ס"ק ה' להקל, ואנכי מקצר בזה ותמצא בזה סימן שלם בשו"ת יביע אומר ח"ה אהע"ז סי' ה'.

ולמעשה אנו בני אשכנז מתירים ללכת בפאה נוכרית וסמכין אפוסקים שמתירים, ראה למשל בפמ"ג או"ח סי' ע"ה באשל אברהם אות ב' ז"ל במרינות שיוצאות בפאה נוכרית מגולה יש להם לסמוך על דעת המתירים.

וכן התיר להדיא הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל באג"מ אבהע"ז ב', סי' י"ב ומצד ג' טעמים. א' שהדי כל הטעם לאסור זה משום מראית עין, ומנין לנו הכח לגזור גזירות שלא הובאו בתלמוד. ב' אפשר שפיר להבחין בין פאה נכרית לשיער טבעי. ג' היות שהרוב נשים הולכות בפאה נוכרית א"כ נוקמא איתתא אחזקת כשדות ונאמד שהולכת בפאה נוכרית, וע"כ פסק שמוותר ללכת כן במקומותינו.

גם הכף החיים או"ח סי' ע"ה ס"ק י"ט התיר ללכת בפאה נכרית, גם בשו"ת ישכיל עבדי ח"ז אהע"ז סי' ט"ז מתיר ללכת בפאה נכרית "ועינינו רואות שכן נהגו נשי רבנים גאונים ואדמורי"ם ואין פוצה פה".

גם בשו"ע הרב התיר ללכת בפאה עיי"ש סי' ע"ה או"ח ס"ד, וכך גם התיר המ"ב שם ס"ק ט"ו, רק שהוסיף שם שאשה הנוהגת ללכת בפאה ונמצאת במקום שלא הולכים בפאה תלך כמנהג המקום מפני מראית עין.

וכן סמכין אנו בני אשכנז להלכה ולמעשה, [אמנם ראה דלבני עדות המזרה מביא הגאון ר' עובריה יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר הנ"ל שאסור ללכת בפאה וצוח ככרוכיא על המתירים ראה שם].

*

ענף ח': שיער אשה לענין ק"ש ותפילה, ונכנס תחתיו לענין תמונה וטלוויזיה.

ברכות כ"ד ע"א א"ר יצחק טפח באשה ערוה, ושם בגמ' לאשתו ולק"ש. וא"ר חסרא שרק באשה ערוה ואמר שמואל קול באשה ערוה וא"ר ששת שער באשה ערוה, ולכא' מרברי הגמ' משמע שאסור לקרות ק"ש כנגד שיער של אשה עיי"ש, ועיין ברשב"א שם ז"ל וה"ר אלפסי שלא הזכיר מכל זה כלום כ' הראב"ד דאפשר דס"ל דמשום דאמרין לעיל עגבות אין בהם משום ערוה סבר הרב ז"ל שכ"ש טפח ושוק ושיער וקול וכתב הוא ז"ל ולא מן השם הוא זה אלא הכא משום דמטריד וברואה ועגבות דלעיל הא פרישנא דדוקא בנפשיה ובאשתו בשאינו רואה אע"פ שנוגע שכל שאינו רואה בנגיעה לבד לא מטריד הואיל וגם כה, וראה בכסף משנה פ"ג מהל' ק"ש הט"ז והשמיט רבינו [הרמב"ם] דין שיער באשה ערוה וקול באשה ערוה מפני שסובר שלא לענין ק"ש נאמר אלא לענין שאסור ליהנות בקולה ולהסתכל בשערה ולכן לא הזכירם פה.

וראה גם באו"ז סי' קל"ג הא ראמר שמואל שער באשה ערוה פי' מורי הר"ד יהורה ברי' דלאו לענין ק"ש נאמר וגם אין אנו זהירים לקרות ק"ש לפני בתולות פדועות ראש ודלא כפי' הרד"י שפי' לענין ק"ש איירי וכ"ה בתוס' ד"י החסיד בברכות דף כ"ד ע"א וכ"ר האו"ח מהל' ק"ש אות ל"ו וכ"כ האגודה ברכות שם אמנם רעת המרכי בשם דב האי גאון והראב"ה ברכות סי' ע"ו בשם בה"ג וכ"ה בס' היראים סי' י"ב שהגמ' נאמרה לענין ק"ש, ומה שהביא ראייה האו"ז משער הבתולות רחאו ראב"ה ששם דגיל שיהי מגולה